

40. KAPITOLA

Soudní řízení začalo 13. června 1979 v půl jedenácté dopoledne ve vládním komplexu na náměstí Preussen Platz v Západním Berlíně. Velká místnost v desátém poschodí nebyla skutečnou soudní síní; tvořila součást vládních kanceláří. Proces vyžádaný prokuraturoou sotva před třemi měsíci měl rychlý začátek. Fritz Steinacker dorazil jako velká voda, v obleku s vázankou a v brýlích s kouřovými skly. Vlasy na spáncích mu již šedivěly, měl je sčesané dozadu, po stranách kotlety.

Soudce a předseda tribunálu Wolfgang Neesemann otevřel soudní řízení dotazem určeným Steinackerovi: „Je váš klient přítomen?“

„Ne,“ odvětil Heimův obhájce.

„Výslovně jsem nařídil, aby tu byl,“ pokračoval Neesemann. „Víte, kde je?“

„Ne,“ odušil Steinacker, „ale i kdybych věděl, nemohl bych vám to sdělit. Jako právní zástupce jsem povinen zachovávat tajemství.“ Steinacker poté podal žádost o zrušení Heimova trestního stíhání z důvodu, že je neopodstatněné. Žádost byla zamítnuta. Soudní řízení pak pokračovalo bez účasti Ariberta Heima.

Magen přednesl žalobu. Právníci z jeho oddělení se sice objevovali před soudem jen vzácně, ale nebyl nervózní; choval se naopak klidně, soustředěně, zjevně byl v dobré formě. Heima klasifikoval jako „součást výkonné kliky kolem Hitlera“, jako jednoho z lidí, bez nichž „by režim nebyl schopen páchat zločiny, které páchal“. Heim „ve významné míře rozvíjel pravidla národního socialismu“. Překračoval rozkazy týkající se eutanazie nemocných a slabých tím, že zabíjel dokonce i zdravé vězně „jen z chuti zabít a nudy“. Podle Magenových slov byl Heim „krvelačnou bestii v lidském těle“.

Svědecké výpovědi byly přečteny nahlas, nezúčastněným monotónním hlasem. Deník *Berliner Morgenpost* zmínil, že v místnosti panovalo „hrobové ticho“, když soud postupně vyslechl výpovědi pěti svědků, datující se až k roku 1949. Karl Kaufmann, který proces zahájil dopisem hokejovému mužstvu, za které Heim kdysi hrál, již

zemřel, ale jeho slova přítomné ochromila. Kaufmann v táboře působil jako kápo a Heima poznal na operačním sále v roce 1941. V té době do Mauthausenu přijížděly četné transporty s mnoha Židy. Heim si obvykle objednal „26 až 30 vězňů neschopných práce“ bez ohledu na národnost či náboženství, kteří k němu byli přivedeni a jež pak „zabíjel benzinovými injekcemi do žíly nebo do srdce“. Když měl nedělní službu, objednával si „30 až 35 Židů, všechny zdravé“, jež zabíjel stejným způsobem. Jednou za Heimem přišel starý Žid, Kaufmann mu hádal kolem sedmdesátky, a řekl: „*Herr Obersturmführer*, když tak rád operujete, podívejte se na mě. Jsem starý muž a už moc dlouho žít nebudu. Operujte mě. Mám těžkou kýlu. Víím, že za pár dní budu muset stejně umřít.“ Podle Kaufmanna mu Heim vyhověl, rozřízl mu břicho a zkoumal jeho vnitřní orgány, dokud muž nezemřel. Kaufmann pak popisoval smrtící injekce. „Tímto způsobem byli zlikvidováni nespočetní Židé, bez ohledu na to, zda byli staří či mladí, ale pokud šlo o lidi jiných národností, dostávali injekci jen slabí a neschopní práce,“ vysvětloval Kaufmann.

Josef Kohl, který poskytl svědectví o Heimovi necelý rok po osvobození Mauthausenu vyšetřovateli Arthuru A. Beckerovi jako první, popsal, jak Heim doháněl oběti k slzám „zdánlivě velmi lidskými“ otázkami, směřujícími na rodinné příslušníky. Teprve pak aplikoval smrtící injekci. Karl Lotter popsal Heima jako „výrazně zvráceného masového vraha“, který „s chladnokrevným pohledem zabíjel lidi po desítkách“. Lotter vypověděl, že osobně byl přítomen u sedmi vražd, ale že Heim byl zodpovědný za více než sto vražd. „Židé k němu chodili, dostali injekci a jejich těla pak byla vyhozena.“

Dopisovatel levicového deníku *Tageszeitung* se zmínil, že svědectví „vyrážela dech, zvedal se z nich žaludek“. S rozčarováním také konstatoval, že soudní síň nebyla plná a že jen „pár skupinek, které to zajímalo, především mladých lidí, přišlo tuto středu na soudní jednání, aby si připomnělo vskutku nejkrutější podobu národního socialismu“. Nezaujatý přístup kontrastující se zvrhlostí diskutovaných zločinů vytvářel „atmosféru soudního sporu o ojetý automobil. V soudní síni nezazněl šepot či hlas rozhořčení“.

Proti Steinackerovu klientovi svědčila i skutečnost, že Heim byl nepřehlédnutelný, snadno zapamatovatelný zásluhou své výšky, atletické postavy a cestování na hokejová utkání, jichž se účastnil jako profesionální hráč. Bývalý příslušník SS Otto Kleingünther, který sloužil v Mauthausenu, nesvědčil o konkrétních zločinech, ale

potvrdil Heimův popis a jeho přítomnost v táboře. Lotter i Kaufmann si pamatovali, že Heim hrál hokej za konkrétní vídeňské mužstvo. Když Magen shrnul jejich výpovědi, poukázal na to, že Heim je člověk, kterého si lze těžko splést s někým jiným.

„Všechny výpovědi se shodují,“ zdůraznil Magen. „Byl tam, vypadal tak a tak, udělal to a to.“

Steinacker nezačal obhajobou klienta, ale sebe samého. „Předpoklad, že se právník identifikuje s nacistickým válečným zločincem proto, že obviněného zastupuje, je mylný,“ řekl soudu. „Každý klient, ať už je považován za levicového teroristu, nebo pravicového zločince, má právo na spravedlivý proces,“ doplnil.

„Žijete ale z jeho peněz,“ vykřikl někdo z přihlížejcích. Steinacker na to nereagoval, jen pokračoval v úvodním prohlášení.

„Doktor Heim odmítá všechna obvinění,“ oznámil Steinacker soudu. „V koncentračním táboře Mauthausen strávil jen pár týdnů – jako vojenský lékař dozorců SS.“ Ve složkách uložených v berlínském dokumentačním středisku v Zehlendorfu se jasně uvádělo, že dr. Heim je lékař vojenské jednotky, ne lékař koncentračního tábora.

„Doktor Heim nepopírá, že tam po nějaký čas působil, ale trvá na tom, že do Mauthausenu přišel na podzim roku 1941 a zůstal tam sedm týdnů,“ pokračoval Steinacker. „Na základě informací, jež mám k dispozici, se nikdy nedopustil skutků, z nichž je obviňován.“

Heimovo jméno se poprvé objevilo v operační knize tábora 8. října a naposledy 29. listopadu.

Josef Kohl uvedl, že Heim působil v táboře od září 1940 do června 1942. Sommer se domníval, že Heim přišel v roce 1942, možná dokonce až v roce 1943. Steinacker odkazoval na vlastnoruční dopis svého klienta a trval na odlišných datech ve snaze – jak odhadl dopisovatel týdeníku *Spiegel* – „zpochybnit věrohodnost výpovědi svědků jako takových“.

Steinacker zastupoval klienta stylem „sdělovacích prostředků hájících nepřítomného obviněného v soudní síni“. Tvrdil, že obvinění vznesená proti jeho klientovi jsou plná „plošných zevšeobecnění, Židé, Němci“ a že dokud nebude možné svědky vyslechnout znovu, jeho klient nemůže být shledán vinným. Vzhledem k tomu, že několik nejdůležitějších svědků, kteří již vypovídali, zemřelo, v podstatě tím říkal, že je na souzení jeho klienta pozdě.

„Tohle jsou jen cáry papíru,“ ukazoval Steinacker na svědecké výpovědi a zdůraznil, že po osvobození koncentračních táborů měli vězňové tendenci přehánět a zveličovat a že svědecké výpovědi jsou příliš „polemické a jejich přesnost není postačující“. Mnozí svědkové popisovali události, jako by je sami prožili, ale později ke svým výročkům připojili doušku „dozvěděl jsem se“ nebo „slyšel jsem“. Steinacker shrnul obvinění proti Heimovi a označil je za „šeptandu na latrínách“. Levicový deník *Tageszeitung* konstatoval, že právník byl excelentně připravený a svědecké výpovědi „rozcupoval“, upozornil na rozpory v časových údajích a obvinil svědky z potíží s pamětí a z přehánění. Zdůraznil, že z právního hlediska je majetek jeho klienta nedotknutelný.

Ve chvíli, kdy soud vynášel rozsudek, Steinacker již seděl v taxíku a mířil na západoberlínské letiště Berlín-Tegel. Soudní řízení nezačalo ani celý pracovní den, závěrečná porada trvala půl hodiny. „Zločiny, o nichž jsme se dnes v soudní síni dozvěděli, jsou dokonce hrůznější a děsivější než ty, jež ukazovala minisérie *Holocaust*,“ pravil Neesemann. Případ, který projednali, byl mnohem strašlivější, „protože nešlo o žádný film“.

Rolf-Peter Magen si s nepřítomností svědků či rozpory, jež vyplynuly z jejich výpovědí, starosti nedělal, a to navzdory Steinackerově snaze tyto nesrovnalosti vypíchnout. Heimova rodina shromáždila dopisy podporující bývalého Friedlina manžela a nabídla soudu názory svých známých, kteří byli ochotni dosvědčit Heimův dobrý charakter, ale nikdo z nich nebyl vyslyšen a nic z toho se nedostalo do spisu. Druhý denacifikační tribunál zabývající se Heimovým případem shledal, že obviněný patří do kategorie hlavních viníků (*Hauptschuldige*), ne obyčejných přísluhovačů (*Mitläufer*), do níž byl soudem zařazen v roce 1948.

„Heim podporoval násilnický nacionálně socialistický režim v mimořádné míře,“ rozhodl tribunál a odsoudil jej v nepřítomnosti k peněžitému trestu 510 000 německých marek, což tehdy představovalo zhruba 255 000 amerických dolarů, a k úhradě soudních výdajů.

Reportér deníku *Tageszeitung* k tomu poznamenal: „Denacifikační tribunál vynáší verdikt, shledává Heima vinným, Heimův dům je vyvlastněn. Je jisté, že odsouzený se odvolá a kauza bude mít pokračování. Heim už nemá svůj dům, ale zůstává nepotrestán. A co dál?“